

<<< מצוה להעביר הלאה אם ע"י אימייל ואם ע"י הדפסה, להגדיל תורה ולהאדירה.

מאור אהרן

פרשת שופטים

רש"י הכא את דעת ר"ע משמע דס"ל כהלכה כר"ע, וכן כתב הרמב"ם פ"ג מהל' ממרים ה"ח, ויעו' בנו"כ שם. והעירוני נכון, דרש"י עה"ת אין מקפיד לכתוב ההלכה אלא כפשטיה דקרא, וכ"כ לי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א במקום אחר.

י"ז ט"ז. רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תוספון לשוב בדרך הזה עוד. פרש"י וז"ל לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו שלא ישיב את העם מצרימה שהסוסים באים משם כמה שנאמר בשלמה (מ"א י' כ"ט) ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה עכ"ל, והיינו דקרא ה"פ, לא ירבה לו סוסים כדי שלא ישיב את העם מצרימה. והנה בפשוטו כל מקום שנאמר העם הכונה לכל העם וכמו דכתיב (יתרו כ' ט"ו) וירא העם וינעו ויעמדו מרחק ובעוד מקומות, וכיון שכן, לכאור' היה הכתוב צ"ל ולא ישיב מהעם מצרימה, דהשתא דכתיב את העם ה"ז משמע שיש חשש שמא ישיב את כל העם מצרימה בשביל להרבות סוס, וצ"ב דנהי נמי שרוצה להרבות לו סוסים מ"מ למה יצטרך ליקח את כל העם מצרימה בשביל זה.

ולכאורה היה אפ"ל דלמען הרבות סוס הכונה למען הרבות לעם עצמם סוסים, וקרא ה"פ, לא ירבה לו סוסים כדי שלא יגרום עי"ז שהעם ירצו גם הם להרבות לעצמם סוסים, ואף שאין לעם איסור להרבות לעצמם סוסים כי אם למלך בלבד, מ"מ היה יכול לצאת מזה תקלה שיחזרו למצרים שזהו איסור גם לעם, וקצת דוחק לפרש כן דא"כ למה באמת לא אסרה התורה לעם עצמם ריבוי הסוסים, והעירוני דיתכן שהסוסים למלך הם לצורך תכסיסי מלחמה ולכן האיסור נאמר דוקא למלך ולא לעם שאין להם צורך זה.

אמנם בלא"ה עיין בתרגום אונקלוס דתרגם בדיל לאסגאה "ליה" סוסון, והיינו דמאי דכתיב למען הרבות סוס בכונה להרבות למלך ולא להרבות

ט"ז כ'. צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך. יל"ה אמאי חזר הכתוב על זאת והא כבר כתיב לעיל בתחילת הפרשה בפסו' י"ח ושפטו את העם משפט צדק, וי"ל דהא כתיב פסו' י"ט ולא תקח שחד ופרש"י אפילו לשפט צדק עכ"ל, ויתכן דלכן חזר הכתוב והסמיך לענין השוחד את ענין המשפט צדק והיינו לחזק הדבר שצריך לשפט משפט צדק, ואפשר דלכן אמר הכתוב צדק צדק תרדף והיינו מה שאמר ב' פעמים צדק וכן מה שאמר בלשון חמור יותר ממה שאמר לעיל ושפטו את העם משפט צדק והיינו צדק וגו' 'תרדף', וזהו משום דחזר להזהיר על איסור לקיחת השוחד אפילו כדי לשפט צדק ונכתבאר. (וכע"ז מצינו בכמה מקומות וכגון הא דתנן באבות מאד מאד הוי שפל רוח ויש מפרשים שפירשו דחזר ב' פעמים לומר מאד כדי לחזק הענין יעו"ש).

י"ז י"ב. והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלקיך או אל השפט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל. הכא מיירי בזקן ממרא, ועיין כעין זה גבי כהן משוח מלחמה להלן כ' ז' וברש"י שם.

י"ז י"ג. וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד. פרש"י וז"ל וכל העם ישמעו מכאן שממתינין עד הרגל וממיתין אותו ברגל עכ"ל, הנה זו היא דעת ר"ע במשנה בסנהדרין פ"ט א' אבל רבי יהודה פליג, והכי תנן התם, אין ממיתין אותו לא בב"ד שבעירו ולא בב"ד שביבנה אלא מעלין אותו לב"ד הגדול שבירושלים ומשמרין אותו עד הרגל שנאמר וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד דברי ר' עקיבא ר' יהודה אומר אין מענין את דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין שלוחין בכל המקומות איש פלוני נתחייב מיתה בב"ד, ומדכתב

לעם, וכיון שכן, הדרא ק' לדוכתא דאמאי בשביל להרבות לעצמו סוסים יצטרך להשיב את "כל" העם מצרימה. וכן"ל. וצ"ב.

הא דכתיב וה' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד, צ"ב היכן הקב"ה אמר, ועין רמב"ן ג' פירושים בזה.

והנה מלישנא דקרא משמע דדוקא בדרך הזה שהלכתם בה לא תוסיפון עוד אבל בדרך אחרת אין איסור לשוב מצרימה וכן משמע לכא' מלישנא דקרא להלן כי תבוא כ"ז ס"ח. וכע"ז אי' בשפ"ח אות י' בשם הר"ר אליעזר ממיץ (היראים) יעו"ש.

י"ז י"ז. **ולא ירבה לו נשים.**

ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. פירש"י וז"ל ולא ירבה לו נשים אלא י"ח שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים ונאמר לו (שמואל ב' י"ב ח') ואם מעט ואספה לך כהנה וכהנה עכ"ל. הכא נתבאר בקרא האיסור גבי מלך שלא ירבה לו נשים והטעם שלא יסור לבבו, והנה תנן (אבות פ"ב מ"ז) מרבה נשים מרבה כשפים, וזה קאי לענין כל ישראל, ויל"ה חזא דכיון שריבוי נשים יכול להביא לידי כך שיסור לבבו מה' א"כ אמאי האיסור נאמר רק לענין מלך ולא גם לענין כל ישראל, ועוד אמאי קאמר התנא רק מרבה נשים מרבה כשפים דלכא' הו"ל להזכיר גם דבר זה שריבוי נשים יוכל לגרום לסור מה' חלילה, ואין ליישב דהסרת הלב מה' הבא ע"י ריבוי נשים הוא ע"י הריבוי כשפים הנגרם מריבוי הנשים, והיינו דמה דכתיב בקרא ומה דתנן חד הוא, דא"כ הו"ל לקרא וכן לתנא לומר דאיכא איסור מדינא להרבות נשים גם לשאר ישראל ולא רק למלך, ומ"מ איכא חילוק בין מלך לשאר ישראל והיינו דגבי מלך ריבוי הנשים המביא לידי לסור מה' ח"ו הוא דוקא אם מרבה יותר מ"ח נשים ומשא"כ גבי שאר ישראל דתנן מרבה נשים מרבה כשפים בפשוטו ה"ז גם בפחות מ"ח נשים, וצ"ב. והנה עכ"פ מב' דהאיסור נאמר רק גבי המלך ואילו גבי כל ישראל הוא רק בגדר הנהגה טובה (וכמו שאר הדברים הנזכרים במשנה שם), והטעם העירוני לומר דדוקא המלך כיון שיש לו שררה יותר משאר העם, יוכל לבבו לסור מה' יותר בקל ולכן צריך שמירה יתירה, ומשא"כ שאר העם. ועי' בזה במסילת ישרים להרמח"ל פרק כ"ב וכבר ראינו כו' יעו"ש.

הא דכתיב וכסף וזהב לא ירבה לא מאד, יש לדקדק דמדכתיב "מאוד" משמע דדוקא מאוד לא ירבה אבל עדיין מותר לו להרבות כסף וזהב אלא

דלא "מאד", ואולי זה מ"ד רש"י וכסף וזהב לא ירבה לו מאד אלא כדי ליתן לאכסניא יעו"ש.

י"ז י"ח. **והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים.** כתב בפירוש הרא"ש וז"ל ושמעתי כי אותו ספר התורה לא היה כתוב בו רק עשרת הדברים ולפי שיש מאלף דאנכי עד אשר לרעך תרי"ג אותיות כנגד המצות קרוי ס"ת עכ"ל, ועיין רש"י וילך ל"א י"א דלפי"ז אולי היה כתוב כל הס"ת, אבל הס"ת שם לא משמע שהיה של המלך, וצ"ב.

הנה מלישנא דקרא דכתיב מלפני הכהנים הלויים משמע שצריך לכתוב הס"ת לפני הכהנים הלויים, ואולי כונת הכתוב לרמוז בזה הדין דצריך לכתוב הס"ת שכותב מהס"ת הנמצא בעזרה כמש"כ הרמב"ם (פ"ג מהל' מלכים ה"א) וז"ל ומגיהו מספר העזרה על פי בית דין של שבעים ואחד כו' עכ"ל, וס"ת זה קרוי ע"ש הכהנים הלויים כמ"ש בפ' וילך (ל"א ט') ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי וגו'. ושוב נמצא דכ"כ בחזקוני וז"ל מלפני הכהנים פירוש מלפני הכהנים יקחנה ויעתיק ממנה עכ"ל.

י"ח א'. **לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל ואשי ה' ונחלתו יאכלון.** ולהלן י"ב כתיב, ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו, ויש לדקדק למה כתיב שוב ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו דלכא' הו"ל מקרא א' ולהמשיך ה' הוא נחלתו וגו'. עוד יש לדקדק דלעיל כתיב חלק ונחלה וכאן כתיב רק נחלה, ועוד דלעיל כתיב עם ישראל והכא כתיב בקרב אחיו. ועיין אוה"ח הק'.

י"ח ט"ו. **נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה' אלקיך אליו תשמעון.** הנה לכא' צ"ב מהו כמוני והרי לא קם עוד נביא כמשה וכדכתיב סוף זאת הברכה ובסוף בהעלותך (ועי' רמב"ם פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ו, ועמש"כ בזה הרמח"ל בס' דרך השם חלק שלישי פרק חמישי יעו"ש), ורש"י פירש עלה וז"ל, מקרבך מאחיך כמוני כמו שאני מקרבך מאחיך יקים לך תחתי וכן מנביא לנביא עכ"ל, ושור"ר דכ"כ בשפ"ח אות ר'. ובבעה"ט כתב וז"ל כמוני בגימטריא ענו עכ"ל והיינו דלענין הענוה הוא כמוני, אך קצת צ"ב לפירוש זה דאיך יתכן לומר על עצמו שהוא עניו. ומה דכתיב (ס"פ בהעלותך) והאיש משה עניו

מאד מכל האדם וגו' אי"ז מישב, כי כתב מה שהקב"ה אמר לו לכתוב ולא מעצמו כתב כן, אף שמסתמא ידע גם קודם שכן הוא האמת שהוא עניו מכל האדם, ומ"מ אי"ז כ"כ ק' דזהו רק רמז בעלמא, אך מ"מ עדיין ק' מהו כמוני והרי האמת דלא הי' עניו כמשה, ואולי זה גופא ענותנותו והיינו דאמר כמוני אף דידע שאין עניו ממנו.

ועיין רש"י (ירמיה א' ה') דפירש וז"ל בטרם תצא מרחם הקדשתיך עליך אמרתי למשה (להלן מקרא י"ח) נביא אקים להם מקרב אחיהם 'כמוך' זה הוכיחם וזה הוכיחם זה נתנבא ארבעים שנה וזה נתנבא ארבעים שנה עכ"ל ואולי לענין זה הדמיון שבין משה לירמיה קאמר משה כמוני ולא לענין עצם הנבואה.

ושו"ר הא דא"י בילקוט איכה (רמז תתקצט) אמר ר' יודן בר סימון מאי דכתיב נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך והא כתיב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה ומאי אמר כמוך, אלא היה ירמיהו מתנבא כמותו 'בתוכחות' שכל הכתוב בזה כתוב בזה זה נבא ארבעים שנה וזה נבא ארבעים שנה זה נבא על יהודה וישראל ועמדו בני שבטו להרגו וזה כמו כן זה הושלך ליאור וזה הושלך לבור זה ניצל ע"י אמה וזה ניצל ע"י עבד זה בא בדברי תוכחות וזה בא בדברי תוכחות כו' עכ"ל המדרש יעו"ש.

ובחזקוני כ' וז"ל מאחיד כמוני זה יהושע עכ"ל. ואולי י"ל עוד דכמוני אין הכונה לענין נבואה רק לענין צדקות כמש"כ הרמב"ם שכאו"א מישראל יכול להיות צדיק כמשה רבינו.

הכא איתא בתרגום יונתן ב"ע, נביא מבינכון מן אחובון 'דדמי לי ברוח קודשא וגו', ולהלן י"ח איתא שם, נביא אקים להון מביני אחיהון 'דרוח קודשא ביה כותך' וגו', ולכאו' צ"ב למה לא תרגם גם להלן י"ח 'דרוח קודשא דיליה דמי לרוח קודשא דילך' וכיו"ב, וכמו שתרגם הכא מקרא ט"ו. וצ"ב. ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ענה לי ע"ז במכתב בזה"ל, היינו הך, ע"כ.

י"ח כ"ב. אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו ה' בזדון דברו הנביא לא תגור ממנו. י"ה"ה דהא לעיל פסו' כ' כתיב, אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא ופרש"י וז"ל אשר לא צויתיו לדבר אבל צויתיו לחבירו עכ"ל, וכיון שכן, אף שהקב"ה לא צוהו מ"מ יתכן שזה יתקיים מכיון שהקב"ה צוה לחבירו דהיינו לנביא האמת, וא"כ איך נדע

שבאמת לא דבר ה' אליו. וצ"ב. ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בזה"ל, כאן לא כתיב אשר לא צויתיו, הנביא יענש בידי שמים, או שחבריו הנביאים תרו בו כמ"ש בגמ', ע"כ. וע"ע לעיל פ' ראה י"ג ב' – ו'.

י"ט א'. כי יכרית ה' אלקיך את הגוים אשר ה' אלקיך נתן לך את ארצם וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם. ולהלן ב' כתיב, שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר ה' אלקיך נתן לך לרשתה, והנה נתבאר הכא דרק אחר הכרתת ז' האומות אז שלוש ערים תבדיל לך, וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מהל' רוצח ה"ג יעו"ש (וע"ע בס' המצות להרמב"ם עשה קפ"ב), והנה הכרתת ז' האומות לקח ז' שנים, והם ז' שני הכיבוש כמב' בספר יהושע (עיין זבחים קי"ח ב'), ובדרך חכמה פ"א מבית הבחירה ה"ב ד"ה שכבשו יעו"ש) ואולי זהו נמי הא דכתיב לעיל (עקב ז' כ"ב) ונשל ה' אלקיך את הגוים האל מפניך 'מעט מעט' לא תוכל כלתם מהר פן תרבה עליך חית השדה. (ועמש"כ בזה לעיל עקב שם).

י"ט ח'. ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר נשבע לאבתך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבתך. קצת צ"ב לישנא דקרא דכתיב "ואם" ירחיב וגו' והרי הקב"ה נשבע ע"ז וכדכתיב הכא כאשר נשבע לאבתך, ואולי משום כן כתב באבן עזרא וז"ל ואם ירחיב ה"א אם ישמרו כל התורה על כן כתב כי תשמר את כל המצוה הזאת והיא שלוש ערים עכ"ל. ועיין רמב"ן כאן. ועיין רש"י ויקרא ב' י"ד.

י"ט ט"ו. לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר. איתא בספרי הכא (הובא בחזקוני כאן) לא יקום עד אחד באיש אין לי אלא לדיני נפשות לדיני ממונות מנין ת"ל לכל עון לקרבנות מנין ת"ל לכל אשר יחטאו, וכן פרש"י וז"ל לכל עון ולכל חטאת להיות חבירו נענש על עדותו לא עונש גוף ולא עונש ממון אבל קם הוא לשבועה עכ"ל, וכ"כ הרמב"ם (פ"ה מהל' עדות) וז"ל אין חותכין דין מן הדינין על פי עד אחד לא דיני ממונות ולא דיני נפשות שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת ומפי השמועה למדנו שקם הוא לשבועה עכ"ל,

ומכ"ז מב' דקרא דידן הכא איירי גם ובעיקר לענין דיני נפשות, וצ"ב דהא לענין דיני נפשות

כבר כתיב לעיל י"ז ו' על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד. ואולי י"ל הכי, דהנה לעיל י"ז ו' כתב החיזקוני וז"ל לא יומת על פי עד אחד וא"ת מאי אשמעינן הא קים לן דאפילו גבי ממון אין עד אחד נאמן כ"ש גבי נפשות, אלא י"ל דעונש דין נפשות חמור וסד"א דע"א נאמן קמ"ל עכ"ל, ולפי"ז אולי י"ל דכיון דהוה ס"ד דבנפשות יספיק עד אחד לכן חזרה התורה ע"ז שוב לחזק הדין שאף בנפשות ע"א לא סגי, ולפי"ז עיקר דברי הכתוב דידן י"ט ט"ו הוא לענין דיני ממונות, וכן מב' מדברי בעה"ט הכא דכתב וז"ל שני עדים למעלה כתיב על פי שנים עדים דהכא איירי בממון ואין מאיימין עליהם כמו בנפשות (סנהדרין ל"ז) עכ"ל. אך מ"מ עיקר תי' החזקוני לכאן צ"ב. ואולי י"ל דכונת החיזקוני דכיון דהעדוהו היא לענין מיתה לכן יפחד להעיד שקר כי שמא יזימוהו ויתחייב הוא עצמו, ועל כן אם בא להעיד אעפ"כ סד"א דנאמין לו, כי כיון שבא להעיד ואינו מפחד שמא יתחייב הוא א"כ הוי ראייה שמעיד אמת קמ"ל דגם עדות נפשות אין יכול להעיד יחיד. ועל אותו הדרך העירוני דכונת החיזקוני, דמפחד להעיד שקר כי ע"י עדותו מאבד נפש שהיא עולם מלא ולכן אם בא להעיד אעפ"כ סד"א דנאמינו קמ"ל. ועדיין צ"ב.

כ' א'. **כי תצא למלחמה על איבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים.** פרש"י וז"ל סוס ורכב בעיני חשובים כולם כסוס אחד וכן הוא אומר והכית את מדין כאיש אחד וכן הוא אומר כי בא סוס פרעה עכ"ל, וכן פרש"י בשלח י"ד כ"ג, איתא באבות דרבי נתן (פכ"ז) רבי יהושע בן קרחא אומר שכשבא פרעה לים לא בא אלא על סוס זכר שנאמר כי בא סוס פרעה וגו' (עיין הגהות הגרי"ב שם), ולכאן לפי"ז כל הסוסים שם היו זכרים.

הא דכתיב המעלך מארץ מצרים, בפשוטו היינו שתזכור הנסים הגדולים שהשי"ת עשה לך אז, ויש לפ' עוד, דאף שראית סוס ורכב שהסוסים באים ממצרים וסוסים טובים הם (עיין רש"י לעיל י"ז ט"ז ושפ"ח אות י' שם) אפי"ה לא תפחד מהם, והטעם, כי ה"א עמך המעלך מארץ מצרים שגם אז בקרי"ס היו למצריים סוסים טובים כאלו והקב"ה היה עמך והצילך.

איתא בתרגום יונתן ב"ע דאפקכון 'פריקין' מארעא דמצרים, ואולי כונת הת"י גם להא דכתב האוה"ח כאן בד"ה וגמר אומר כו' יעו"ש והבן.

כ' ה'. **ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו.** יל"ע מה היה עם השוטרים עצמן דלא נתבאר בקרא עלייהו אם גם הם היו חוזרים לביתם או לא.

ועיין מש"כ מרן בדרך חכמה (פ"ה מהל' כלי המשכן הכ"א, ביה"ל ד"ה משוח) וז"ל, משוח מלחמה אין בנו מתמנה תחתיו. בגמ' ילפינן לה מקרא, ונראה דהטעם משום דמשוח מלחמה מלבד שקורא הפסוקים הי' מנהל את כל המלחמה ואפי' אם נימא שאין כהן נלחם (עמ"ש"כ בדרך אמונה פי"ג משמיטה הי"ד בבה"ל ד"ה אין עורכין מלחמה) מ"מ הוא מנהיג את כל סדר המלחמה כדמשמע בנזיר מ"ז ב' דתלו בו רבים פרש"י דעביד מלחמה בשביל רבים ותוס' כתבו שיוצא עם העם למלחמה והרא"ש כתב שם בפירושו כל ערך המלחמה נעשה על פיו ובניהו בן יהוידע הכהן הי' שר צבא לשלמה ומה שכתב המרדכי שאחר שאמר מה שצריך להשמיע הי' חוזר לביתו היינו שאם יש לו איזה הכרח רשאי לחזור אבל דרכן הי' שמנהל את כל המלחמה לכן צריך שיהא מומחה ומוכשר לכך ולא שבנו ירשנו (וכעין זה מצאתי ברדב"ז) עכ"ל. והנה זהו לענין המשוח מלחמה, אבל לענין השוטרים עדיין יל"ע, ועמ"ש"כ מרן בדרך חכמה פ"ה מכלי המקדש ה"ז בבה"ל ד"ה ואינו זו משם דמב' דהשוטרים אינם יוצאים למלחמה אא"כ רוצים, יעו"ש. (וע"ע בסוגיא זו מש"כ בספרנו תשובות הגר"ח ח"א בקו' אבני אהרן ו' סימן ח"ב יעו"ש).

כ' ז'. **ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה.** פרש"י וז"ל פן ימות במלחמה ישוב פן ימות שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות עכ"ל, הא דלא כתב רש"י שאם לא ישמע לדברי השוטר, שהרי בתחילה (לעיל ה') כתיב ודברו השוטרים וגו', י"ל דהוא משום שמי האיש השני והשלישי כהן היה מדבר כדפרש"י להלן ח' וז"ל ויספו השוטרים למה נ' כאן ויספו כו' ומי האיש שני ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע כו' עכ"ל יעו"ש, וע"כ כתב רש"י לדברי הכהן.

והא דכתב רש"י כדאי הוא שימות, אפשר לפרש
חדא כפשוטו והיינו משום דלא שמע לדברי הכהן,
ועוד, דלהלן ח' פרש"י וז"ל הירא ורך הלבב ר'
עקיבא אומר כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי
המלחמה ולראות חרב שלופה ר"י הגלילי אומר
הירא מעבירות שבידו ולכך תלתה לו תורה לחזור
על בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל
עבירות שבידם שלא יבינו שהם בעלי עבירה
והרואהו חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם
או ארש אשה עכ"ל, ולפי"ז אם לא ישוב נמצא
שגם הבעלי עבירה לא ישובו ונמצא גורם
שימותו, וע"כ אם לא ישוב כדאי הוא שימות.
ושו"ר במפרשי רש"י דבאמת פירש הכא
הכתובים אליבא דעת ריה"ג, עיין שפ"ח.

כ' י"ט. כי תצור אל עיר ימים רבים
להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה
לנדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת
כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור. ולהלן
כ' כתיב, רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא
אתו תשחית וכרת ובנית מצור על העיר אשר היא
עושה עמך מלחמה עד רדתה, והנה בזה יתבאר
הא דאמרי' (כתובות קי"ב ב') אמר רב חיא בר

אשי אמר רב עתידין כל אילני סרק שבא"י
שיטענו פרות שנאמר כי עץ נשא פריו תאנה וגפן
נתנו חילם, והיינו כי אחר ביאת המשיח כבר לא
יהיו עוד מלחמות, ולע"ל א"י הוא כל העולם ולא
יצטרכו שוב לאילני סרק. [והעירוני, דהאיסור בל
תשחית שייך אף בלא מלחמה, עכ"ל].

כ"א ט'. ואתה תבער הדם
הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה'. פרש"י
וז"ל ואתה תבער מגיד שאם נמצא ההורג אחר
שנתערפה העגלה הרי זה יהרג והוא הישר בעיני
ה' עכ"ל, וכן מב' בכתובות ל"ז ב' (אך ילפי'
מקרא אחרינא התם יעו"ש), אמנם עיין בתרגום
יונתן ב"ע שתרגם, כהניא וגו' ומן יד נפקין נחיל
דמורנין (קבוץ של תולעים. פירוש יונתן יעו"ש)
מגו פרתא דעגלתא נגדין ואזלין עד אתרא
דקטולא קמן דסלקין עלוי ואחדין בי דינא יתיה
ודיינין יתיה, ולפי"ז לא יתכן אפשרות שההורג
לא ימצא כי תמיד אחר עריפת העגלה הולכים
תולעים היוצאים ממנה עד ההורג, ושמא הוי
פלוגתא, ויל"ע. והעירוני בזה"ל אין סומכין על
הנס, ודוק.

בברכה מרובה,
אהרן בהגאון הגדול רבי יעקב הלוי גרנדש שליט"א